

Minjastofnun
Íslands

The Cultural
Heritage Agency
of Iceland

Suðurgata 39
101 Reykjavík

(354) 570 13 00

postur@minjastofnun.is
www.minjastofnun.is

Kennitala: 440113-0280

Umhverfis- og auðlindaráðuneytið
Skuggasundi 1
101 Reykjavík

Akureyri, 19. mars 2018

Efni: Umsögn um drög að stefnumarkandi landsáætlun og þriggja ára verkefnaáætlun

Landsáætlun

Minjastofnun Íslands er stjórnsýslustofnun sem lögum samkvæmt annast framkvæmd minjavörslu í landinu. Tryggja þarf aðkomu Minjastofnunar að öllum verkefnum þar sem menningarminjar (friðaðar og friðlýstar fornleifar, hús og mannvirki) koma við sögu.

Athygli er vakin á því að í stefnumarkandi landsáætlun má skilja að rætt sé aðskilið um menningar- og náttúruminjar. Þ.e. að annarsvegar heimsæki ferðamenn afmarkaðan fornleifastað eða mannvirki og hinsvegar ferðist um stærra friðlýst svæði náttúrunnar vegna (fólkvang, þjóðgarð, o.s.frv.). Friðaðar menningarminjar eru hinsvegar að finna á svæðum sem eru á náttúruminjaskrá og í þjóðgörðum og því þarf að tryggja lögbundna aðkomu Minjastofnunar við uppbyggingu innviða á slíkum svæðum og að aðkoma Minjastofnunar sé ekki bundin við einstaka friðlýsta fornleifastaði.

Í 6. hluta landsáætlunar (Stefnumótandi markmið og áherslur) er rætt um stýringu og sjálfbæra þróun á bls. 13-14. Að innviðir stýri í meira mæli umferð ferðafólks um vinsælustu staðina. Að stefnt verði að því að til verði vel skipulagt net tiltekinna ferðamannastaða með fullnægjandi innviðum og að mótaðar verði staðbundnar reglur um umferð gangandi fólks um sérlega viðkvæm svæði með mikið aðdráttarafl. Hér er ítrekað það sem rætt er hér að ofan. Á þessum svæðum er nær undantekningarlaust að finna friðaðar menningarminjar og því þarf að tryggja aðkomu Minjastofnunar. Í flestum tilvikum vantar fullnægjandi fornleifaskráningu sem þarf að inna af hendi svo hægt sé að taka tillit til friðaðra fornleifa við skipulag stýringar ferðamanna.

Í 6. hluta er næst rætt um vernd náttúru og menningarsögulegra minja á bls 15-16. Þar segir að það sé grundvallaratriði að nýting ferðaþjónustu og útivistar spilli ekki náttúru og menningarsögulegum minjum, og þar með aðdráttaraflí Íslands sem áfangastaðar. Til að svo megi verða þarf yfirsýn yfir menningarminjar á þeim svæðum sem um ræðir, sem kallar í flestum tilvikum á fornleifaskráningu. Skv. langtímasýn eiga að liggja fyrir stjórnunar- og verndaráætlunir fyrir þjóðgarða og önnur friðlýst svæði. Fornleifaskráning og virk aðkoma Minjastofnunar ætti að vera ein af forsendum slíkrar vinnu. Þekking er grundvöllur nýtingar og er fornleifaskráning því einnig forsenda fyrir mati á álagi, ástandi og

Minjastofnun
Íslands

The Cultural
Heritage Agency
of Iceland

Suðurgata 39
101 Reykjavík

(354) 570 13 00

postur@minjastofnun.is
www.minjastofnun.is

Kennitala: 440113-0280

innviðabörf en Minjastofnun skilgreinir hvernig slíkt mat á menningarminjum er unnið.

Í umræðum um skipulag og hönnun er m.a. fjallað um samhæfingu á bls. 21 og að „[s]kapaður verði vettvangur umsjónaraðila til að miðla þekkingu og reynslu milli staða hvað varðar hönnun og lausnir svo sem á merkingum, fræðsluefni og skiltum, sem stuðli að hagræði og meira heildarsvipmóti.“ Í þessu tilliti er rétt að vekja athygli á að skilti og merkingar við friðlýstar menningarminjar þurfa að falla að stöðlum Minjastofnunar Íslands. En í 2. mgr. 22. gr. laga um menningarminjar nr. 80/2012 segir:

„Minjastofnun Íslands skal sjá til þess að friðlýstar fornleifar eða minjastaðir séu auðkennd með sérstökum merkjum. Upplýsingaskilti eða aðrar merkingar við friðlýstar fornleifar skulu vera í samræmi við reglur sem stofnunin setur og skal staðsetning þeirra vera háð samþykki stofnunarinnar. Minjastofnun Íslands er heimilt að fjarlægja skilti eða aðrar merkingar sé gerð þeirra og staðsetning ekki í samræmi við reglur sem stofnunin setur og kynnir.“

Verkefnaáætlun

Norðurland eystra:

Minjastofnun Íslands gerir alvarlega athugasemd við að hvorki Gásir í Hörgársveit né Hofstaðir í Mývatnssveit séu á lista verkefna á Norðurlandi eystra í þriggja ára verkefnaáætlun.

Á Gásum eru friðlýstar fornleifar stærsta verslunarstaðar frá miðöldum á Íslandi ásamt leifum af kirkju kaupmannanna. Minjasvæðið er umfangsmikið og greinilegt í umhverfinu.

Þegar er búið að gera stórt bílastæði við minjastaðinn og koma fyrir salernishúsi og er hann auglýstur sem áhugaverður áfangastaður. Gásir eru mikið heimsóttar af ferðafólki sem og heimafólki og er svæðið mun meira notað en áætlað hafði verið þegar ráðist var í gerð bílastæðis, m.a. er algengt að húsbílar leggi á Gásum og fólk gisti þar yfir sumartímann.

Mest umferð er í júlí á hverju ári þegar haldnir eru miðaldadagar á svæðinu sem draga að sér þúsundir gesta. Þegar er byrjað er að reisa tilgátusvæði við hlið fornleifanna, mannvirki í anda þess sem áður stóð á Gásum og til stendur að reista miðaldakirkju o.fl., sem mun *auka enn* umferð gesta um minjasvæðið.

Mikilvægt er að deiliskipuleggja minjasvæði Gása í heild til verndar hinum merku fornleifum. Skilgreina þarf hvar og hvernig gestir fara um fornleifasvæðið án þess að valda raski á minjum. Í framhaldi þarf að fara í framkvæmdir; leggja stíga og vinna, útbúa og setja upp skilti, bæði til upplýsingar um minjar en einnig sem hjálpa til við að leiða gesti um svæðið.

Jörðin Hofstaðir í Mývatnssveit er meðal helstu minjastaða Íslands. Þar eru að finna afar merkar friðlýstar fornleifar í viðkvæmu umhverfi og er fyirséð að umferð ferðafólks um svæðið verður mikil á komandi árum

Minjastofnun
Íslands

The Cultural
Heritage Agency
of Iceland

Suðurgata 39
101 Reykjavík

(354) 570 13 00

postur@minjastofnun.is
www.minjastofnun.is

Kennitala: 440113-0280

enda Mývatnssveit vinsæll áfangastaður. Jörðin er m.a. þekkt fyrir stærsta skálann sem vitað er um frá fyrstu öldum byggðar héraendis. Skálinn er talinn hafa tengst veislu- og trúarathöfnum og sá eini slíkur sem er þekktur á Íslandi. Auk skálans er umfangsmikið fornt garðakerfi í landi Hofstaða, fornt kirkjugarður og kirkja auk bæjarhóls með miklum minjum. Fyrir skömmu fundust leifar af öðrum fornum skála og fleiri húsum í landi Hofstaða. Rannsókn þeirra minja er nú yfirstandandi og á án efa eftir að leiða margt áhugavert í ljós.

Jörðin er í umsjá ríkisins og fyrirliggur deiliskipulag af svæðinu en fé vantar til uppbyggingar innviða.

Það hefur lengi verið mat Minjastofnunar Íslands er að nauðsynlegt sé að gera minjastaði Mývatnssveitar sýnilegri og miðla betur fornleifarannsóknnum innan sveitarinnar og auðvelda aðgang að þeim.

Höfuðborgarsvæðið:

Minjastofnun gerir jafnframt athugasemd við að engar friðaðar eða friðlýstar menningarminjar eru á þriggja ára verkefnaáætlun Suðurnesja og höfuðborgarsvæðisins.

Minjastofnun hvetur til þess að Víkurkirkjugarður í Reykjavík verði settur á verkefnaáætlun.

Víkurkirkjugarður er elsti þekkti kirkjugarðurinn í Reykjavík og er mikil umferð um garðinn enda hann í miðborg Reykjavíkur. Heimildir eru um garðinn frá því um 1200 en líklegt er að kirkja hafi staðið á þessum stað allt frá kristnitöku. Fátt í borgarlandslaginu bendir til þessara merku fornminja sem leynast í miklu magni undir Fógetagarðinum og í nágrenni hans. Minjastofnun, í samstarfi við Reykjavíkurborg, hyggst efna til samkeppni um nýtt útlit Fógetagarðsins. Hönnunurvinnan á að draga á fram sögu svæðisins og gera hana aðgengilega vegfarendum.

Virðingarfyllt,
f.h. Minjastofnunar Íslands

Rúnar Leifsson
Minjavörður Norðurlands eystra